

Het wenteltrapje *Gyroscala lamellosa* (Lamarck, 1822) (Gastropoda, Epitoniidae) van de Belgische en Nederlandse kust?

Bas Kokshoorn

Sinds enige tijd werk ik aan Epitoniidae (wenteltrapjes) in het Nationaal Museum van Natuurlijke Historie (Naturalis) te Leiden. Tijdens het werk in de collectie viel mijn oog op een stuk uit de collectie van het voormalig Geologisch museum in Wageningen. Het betrof een vondst uit 1923 van 'de Panne', door Prof. Bakker, destijds werkzaam bij het museum in Wageningen. De vondst bestaat uit vier wenteltrapjes die zijn gedetermineerd als *Epitonium (Clathrus) clathrus* (L., 1758). Bij het overgaan van de collectie van het Geologisch museum naar het toenmalige Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden is deze vondst de collectie ingegaan als *Scalaria (Clathrus) communis* (Lamarck, 1822). Toen ik de vier wenteltrapjes nader bekeek bleek een van de exemplaren geen *Epitonium clathrus* te zijn maar een vrij ernstig beschadigd exemplaar van *Gyroscala lamellosa* (Lamarck 1822) (Figuur 1). Hoewel de gedachte in eerste instantie uitging naar een mogelijke verwisseling, kon, na controle van de nummering van zowel de etiketten als de schelp zelf, geen aanwijzing voor worden gevonden.

G. lamellosa is een soort die wereldwijd voorkomt en veel synoniemen heeft. De belangrijkste staan in figuur 2. Weil *et al.* (1999) hebben getracht een overzicht te geven van de ca. 600 recente soorten van de familie Epitoniidae, inclusief hun systematische indeling. De plaatsing van *G. lamellosa* in het geslacht *Gyroscala* staat echter nog altijd ter discussie, evenals de taxonomische positie van vrijwel alle overige soorten Epitoniidae. In Europa is de soort bekend van de Middellandse zee-kust, langs de Atlantische kust beneden het kanaal en langs de zuidkust van Engeland. *G. lamellosa* lijkt enigszins op *E. clathrus* maar is vrijwel direct te herkennen aan de basale rib aan de onderzijde van de laatste omgang. Deze rib is kenmerkend voor het geslacht *Gyroscala*.

De schelp is relatief dun en kegelvormig, licht- tot donkerbruin gekleurd met helder witte ribben. Deze ribben zijn dun en zijdelings afgeplat, in tegenstelling tot die van *E. clathrus* waarbij ze dikker zijn. De schelpen worden maximaal 30 mm hoog. De vijfde omgang van de teleoconch heeft 10 ribben. De spirale rib op de laatste winding is echter niet zo duidelijk als de axiale sculptuur. De apertuur is ovaal en een navel is afwezig. De soort leeft parasitair op zee-anemonen en kan in Europa worden

aangetroffen op *Anemonia sulcata* (Albergoni *et al.*, 1970). Hoogstwaarschijnlijk is dit de eerste melding uit het Belgisch faunagebied.

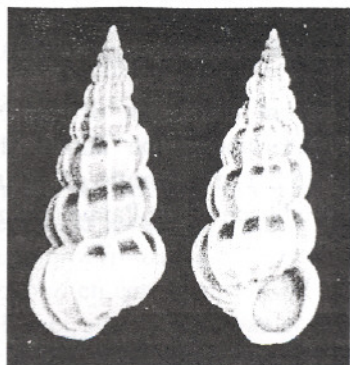
Uit het Nederlandse faunagebied is een melding gekend van het strand van Cadzand (De Bruyne & Wesselingh, 1984). Volgens de auteurs is het vrijwel uitgesloten dat dit exemplaar op een natuurlijke manier op het strand bij Cadzand terecht is gekomen. In 'The prosobranch molluscs of Britain and Denmark' (Fretter & Graham, 1982) wordt de soort genoemd als zeer zeldzaam voor de Engelse kust, het is m.i. echter geenszins uit te sluiten dat het Nederlandse exemplaar vanaf de zuidkust van Engeland hierheen is gespoeld.

C.O. van Regteren Altena (1955) maakt melding van een stuk uit de collectie van het NNM, dat in eerdere literatuur (Bentham Jutting, 1947) gemeld wordt als zijnde een exemplaar van *Epitonium (Clathrus) trevelyanus*. Dit bleek echter geen *E. trevelyanum* te zijn maar een vertegenwoordiger van het geslacht *Gyroscala*. Het is afkomstig van het strand bij Noordwijk en werd gevonden door J.H. Meyer. Na het exemplaar bekeken te hebben kon ik inderdaad vaststellen dat het hier een soort van het geslacht *Gyroscala* betreft. Het is echter duidelijk geen exemplaar van *G. lamellosa*. Ik heb de soort niet kunnen determineren, maar het betreft hier hoogstwaarschijnlijk een tropische soort die door toedoen van menselijk handelen op het strand van Noordwijk terecht is gekomen.

Met dank aan Rykel de Bruyne en Jeroen Goud.

Literatuur

- Albergoni A., Franchini S., Franchini D.A. & G. Sartore, 1970. Note sul ritrovamento e sull'habitat di numerosi esemplari di *Opalia (Dentiscala) crenata* (Linneo), e di altre *Scalidae* nel mare di Almeria (Spagna). - *Conchiglie*, 6(9-10), pg. 119-127.
- Bentham Jutting, W.S.S. van, 1947. *Clathrus trevelyanus*. - *Basteria*, 11, pg. 62.
- Bruyne, R.H. de & F.P. Wesselingh, 1984. Mollusken van het strand van Cadzand. - *De Kreukel*, 20(6), pg. 99-112.
- Fretter, V. & A. Graham, 1982. The prosobranch molluscs of Britain and Denmark. - *The Journal of Molluscan Studies*, Supplement 11, pg.385-389.
- Macedo M.C.C., Macedo M.I.C. & J.P. Borges, 1999. Conchas Marinhas de Portugal; seashells of Portugal. - *Verbo*, Lisbon, Portugal, pp. 171.
- Regteren Altena, C.O. van, 1955. Faunistische aantekeningen, 4 Over het vermeende voorkomen van *Epitonium trevelyanum* in Nederland. - *Basteria*, 19(2-3), pg. 26.
- Weil A., Brown L. & B. Neville, 1999. *The Wentletrap book; Guide to the recent Epitoniidae of the world*. - *Evolver*, Rome, Italy, pp. 24-25, 36-37.

Figuur 1. Afbeelding van een exemplaar van *Gyroscala lamellosa*. Op de afbeelding is de basale rib duidelijk zichtbaar.

Superklasse	<u>Mollusca</u>
Klasse	<u>Gastropoda</u> Cuvier, 1797
Subklasse	<u>Prosobranchia</u> Milne Edwards, 1848
Orde	<u>Apogastropoda</u> Salvini-Plawen & Haszprunar, 1987
Suborde	<u>Caenogastropoda</u> Cox, 1959
Superfamilie	<u>Janthinoidea</u> Gray, 1853
Familie	<u>Epitoniidae</u> Berry S.S., 1910 (1812)
Geslacht	<u>Gyroscala</u> de Boury, 1887

Synoniemen

Gyroscala lamellosa (Lamarck, 1822 : *Scalaria*)

* *Scalaria lamellosa* (Lamarck, 1822)

= *Scalaria perplexa* (Pease in Deshayes, 1863)

= *Scalaria commutata* (Monterosato, 1877)

= *Epitonium zephyrium* (Dall, 1917)

= *Epitonium basicum* (Dall, 1917)

= *Epitonium pyramis* (Tinker, 1952)

Figuur 2. De taxonomische positie van *Gyroscala lamellosa*.